

Põllumajandussektor ja toiduainetööstus 2013. aastal

Põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus ja toodetud lisandväärtus vähenesid võrreldes eelneva aastaga, jäädes siiski 2011. a tasemest kõrgemaks.

Põllumajanduse majandusharu¹ toodangu väärtuseks koos tootetoetustega (ehk alushindades) kujunes 2013. a esialgsel andmel 880,3 mln eurot, millest toodanguga seotud toetused moodustasid 0,5%. Võrreldes 2012. a vähenes põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus 2%, sh tootjahinnad langesid keskmiselt 4,7%. Toodangu kogus suurenes samas 2,8%.

Loomakasvatustoodangul väärtus tõusis, taimekasvatustoodangul vähenes

Taimekasvatustoodangu väärtuseks kujunes 2013. a 366,4 mln eurot, mis moodustas 42% põllumajanduse majandusharu toodangu väärtusest ja on 14% vähem kui 2012. a. Kuigi toodetud kogus jäi eelnenud aasta tasemele, mõjutas väärtuse muutust kokkuostu- ja tootjahindade langus. Kõige suurema osatähtsuse (39%) moodustas taimekasvatussaaduste toodangu väärtuses teravili.

Loomakasvatustoodangu väärtuseks kujunes 2013. a 428,6 mln eurot, mis moodustab 49% põllumajanduse majandusharu toodangu väärtusest. Tänu toodangu suurenemisele ja kokkuostuhindade tõusule suurenes loomakasvatustoodangu väärtus alushinnas võrreldes 2012. aastaga 12%. Suurima osa loomakasvatuse kogutoodangu väärtusest moodustas piim (56%).

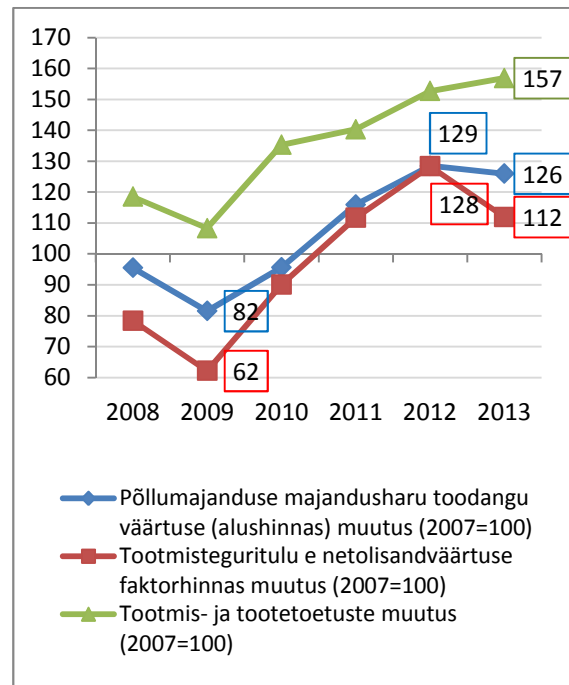
Suurenes vahetarbimise osakaal

Põllumajanduse majandusharu brutolisandväärtuseks kujunes 308,1 mln eurot. Kuna põllumajanduse majandusharu toodangu

¹ Põllumajandussektori majandustulemusi hinnatakse põllumajanduse majandusarvestuse (EAA – *Economic Accounts for Agriculture*) meetodikaga, mis on kehtestatud Nõukogu määrusega (EÜ) nr 138/2004 (SA andmed seisuga 11.02.2014).

väärtus vähenes ja vahetarbimise väärtus suurenes, jäi brutolisandväärtus 14% madalamaks kui 2012. aastal. Põllumajanduse majandusharu on jätkunud põhivara uuendamise, millele viitab kulumi suurenemine 10%. See vähendas netolisandväärtust ligikaudu veerandi võrra võrreldes eelnenud aastaga.

Tootmistoetused suurenesid 2013. a 3%, mistõttu tootmisteguritulu, mis mõõdab hüvitust kõigile kasutatud tootmisteguritele (maa, töö, kapital), vähenes 13%, jäädes 2011. a tasemele. Seega kulus tootmistegureid ühe toodanguühiku kohta enam kui eelneval aastal.

Joonis 1. Põllumajanduse majandusnäitajate muutused 2007-2013. Allikas: SA

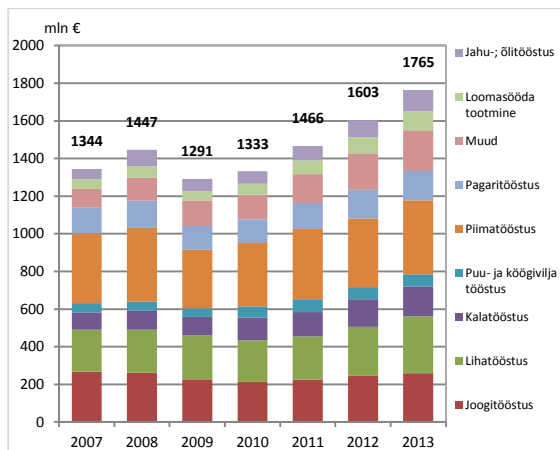
Toodangu väärtus seitsme aastaga kasvanud 26%

Võrreldes EL finantsperioodi 2007-2013 algusaastaga, mil saavutati põllumajandustoodangu ja lisandväärtuse näitajate suurenemise kõrgeim tase enne üldist majanduslangust, on 2013. a põllumajanduse majandusharu kogutoodangu väärtus suurenenud ligikaudu veerandi ja tootmisteguritulu kümnendiku võrra.

Toiduainetööstuse müügitulu 2013. a kasvas Toiduainetööstuse (sh joogitööstus) müügitulu kasvas 2013. a sise- ja välisnõudluse kasvu toel 10%. Puhas lisandväärtus kasvas tagasihoidlikult – vaid 2,6%.

Eesti Statistikaameti (SA) andmetel² oli 2013. a toiduainetööstuse ettevõtete müügitulu 1,8 mld eurot. Toiduainetööstuse müügitulu kasv oli ca 2 korda kiirem kui töötlevas tööstuses keskmiselt. Võrreldes eelmise aastaga suurenes toiduainetööstuse müügitulu 10%, töötlevas tööstuses keskmiselt 6%. Palkade kasv ja tarbijate kindlustunde paranemine suurendasid sisenõudlust. Samuti suurenes välisnõudlus. Toiduainetööstuse müügitulu moodustas 2013. a 17% töötleva tööstuse müügitulust. Tegevusaladest oli piima- (22%), liha- (17%) ning joogitööstusel (15%) jätkuvalt suurim osakaal toiduainetööstuse müügitulus.

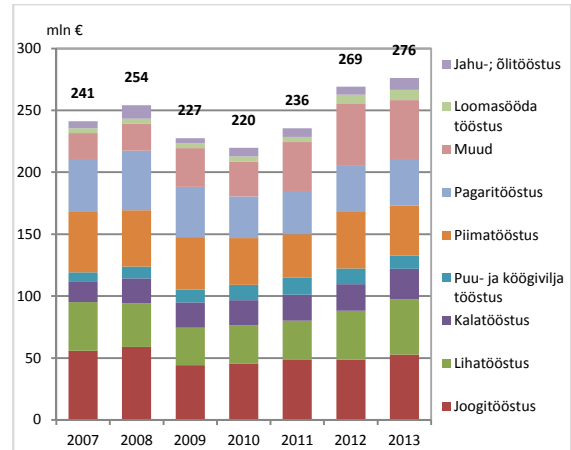
Joonis 2. Toiduainetööstuse müügitulu, mln €. Allikas: SA

Esirinnas joogi-, liha- ja piimatööstused

Toiduainetööstuses 2013. a loodud puhas lisandväärtus oli esialgsel andmetel 276 mln eurot, suurenedes aastaga 2,6%. Suurima panuse lisandväärtuse tootmisesse andsid 2013. a joogi- (19%), liha- (16%) ning piimatööstus (15%), kõige tagasihoidlikumaks jäi valmis loomasööda tööstuse osa (3%).

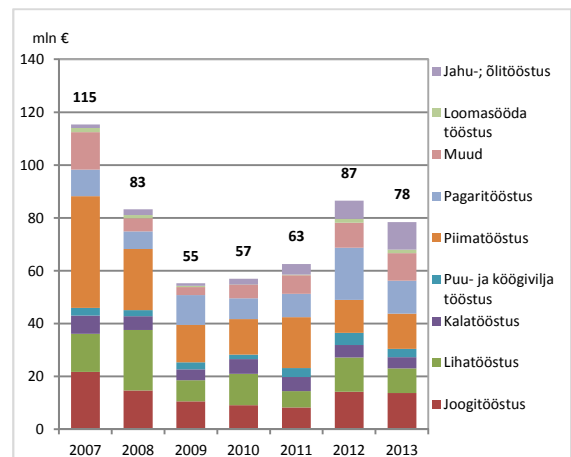
Võttes ettevõtete efektiivsuse hindamisel aluseks lisandväärtuse loomise töötaja kohta, siis töövõljalikus toiduainetööstuses 2013. a langes. Toiduainetööstuses loodi 2013. a 20 tuhat eurot

lisandväärtust töötaja kohta ehk 0,2% vähem võrreldes eelmise aastaga. Lisandväärtuse kasvu pidurdumine ja töötajate arvu suurenemine vähendas toiduainetööstuse efektiivsust.

Joonis 3. Toiduainetööstuse poolt loodud puhas lisandväärtus, mln €. Allikas: SA

Toiduainetööstus investeeris 2013. a materiaalsesse põhivarasse 78 mln eurot, mis on 9% vähem eelnevast aastast. Enim investeeriti masinatesse ja seadmetesse (65%). Sektorite lõikes tehti enim investeeringuid joogi- (14 mln €) ja piimatööstuses (13 mln €).

Joonis 4. Toiduainetööstuse investeeringud materiaalsesse põhivarasse, mln €. Allikas: SA

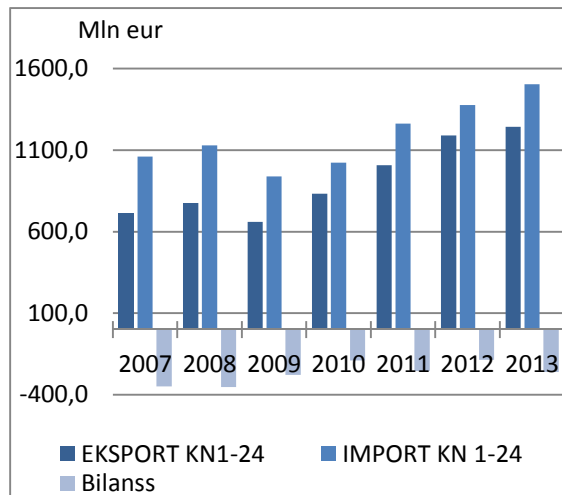
Toiduainetööstus on jätkuvalt üks olulisem haru Eesti töötlevas tööstuses, mis on suunatud eeskätt siseturu teenindamisele. Toiduainetööstus andis 2013. a 7% tööstustoodangu ekspordist ning seal töötas umbes 14% töötlevas tööstuses hõivatutest.

² Tööstuste majandustulemuste hindamisel on kasutatud SA lühiajastatistika andmeid

Kaubavahetuse puudujääk suurenes

Põllumajandussaaduste ja toidukaupade kaubandusbilansi puudujääk oli 2013. aastal 260,03 mln eurot, olles aastaga suurenenud 39,9%.

Joonis 5. Põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport, import ja väliskaubanduse saldo 2013. aastal. Allikas: SA

Põllumajandussaadusi ja toidukaupu eksporditi 2013. a 1244,1 mln euro eest, mis on 4,7% rohkem kui 2012. a. Põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport moodustas 10,1% koguekspordist.

Import oli põllumajandussaaduste ja toidukaupade osas 2013. aastal 1504,1 mln eurot. See on 9,3% rohkem kui eelnenud aastal. Põllumajandussaaduste ja toidukaupade import moodustas 11% koguimportist.

Piimasektor

Esmatootmine

Piima kogutoodang tõusis 2013. a aina kerkinud kokkuostuhinna toel 5,7%, lehmade keskmine produktiivsus püstitas järjekordse rekordi ning isegi lehmade arv aasta lõpu seisuga suurenes 0,3% võrra.

2013 oli piimatootmises igati edukas aasta. SA esialgsetel andmetel suurenes piimatoodang eelmise aastaga võrreldes 5,7%, ulatudes 762,3 tuh t-ni. Viimati toodeti Eestis sellest rohkem piima 1994. a, kuid siis oli karjades enam kui poole rohkem piimalehmi. Lehmade arv suurenes 300

looma võrra 97,1 tuhandeni ning keskmine väljalüps lehma kohta tõusis 298 kg võrra, püstitades 7 824 kg-ga järjekordse rekordi.

Kokkuostuhinnad

Tootmise korraliku tõusu taga on eelkõige soodne ja stabiilne turuolukord nii EL kui maailmaturul, mis on võimaldanud toorpiima kokkuostjatel maksta tootjatele siinsete olude kohta kõrget hinda. Detsembriks oli keskmine piima kokkuostuhind kerkinud kõigi aegade rekordit tähistava 375 €/t tasemele ning 2013. a keskmisena maksti piima eest 338,1 €/t ehk 12,7% aastatagusest rohkem. Tootmise kasvu toetasid ka normaalsed ilmastikutingimused ning tootjate poolt viimasel ajal tehtud investeeringud nii tootmise uuendamisse kui karjaaretusse.

Struktuur

Lõviosa piimatootmisest Eestis on koondunud suurtesse karjadesse. Kuigi PRIA põllumajandusloomade registri andmete kohaselt moodustasid 2013. a lõpu seisuga veidi üle poole kõikidest lehmaomanikest 1-2 lehma omanikud, siis kõikidest lehmadest tervelt 81,1% peeti üle 100 lehmaga karjades, sealjuures 300 ja enama lehmaga karjade osakaal küündis juba 61%-ni. Võrdluseks, 1-2 lehmaga tootjate poolt peeti vaid 1,9% kõikidest lehmadest.

Müük

Kogu toodetud piimast realiseeriti 2013. a tööstustele 705,7 tuh t 4,0%-lise rasva- ja 3,4%-lise valgusisaldusega piima, mida oli 6,1% rohkem kui eelmisel aastal. Kokkuostetud piima kvaliteedinäitajad püsivad väga kõrged – tervelt 98,2% piimast kuulus eliit- ja kõrgemasse sorti.

Piimatööstus

2013. a küündis piimatööstuse müügitulu ligi 392 mln euronit (+8%), vaatamata sellele kasvasid kogukulud, aga kiiremas tempos (+10%). Piima töötlemismahud suurenesid samuti, aga keskmised jaehinnad püsisid vaatamata suurele survele üpriski stabiilsed, mis tegi omakorda tööstuste olukorra oluliselt keerulisemaks.

SA lühiajastatistika andmetel tegutses 2013. a piimatootmeid töötlevas sektoris 25 juriidilisest isikust ettevõtet.

Toodang

Esialgsetel andmetel loodi piimatöötlemissektori poolt 342,6 mln euro väärtuses toodangut (+6,9%).

2013. a töödeldi 224,5 tuhat t piimatooteid (+2,1%), mahult enim toodeti joogipiima 87,6 tuhat t (+2,3%) ja juustu 42,9 tuhat t (+0,7%). Enim kasvas koore toodang (+17,5%), mis jõudis varasema töötlemise kõrgtaseme lähedale (ligi 33 tuhat t), seda siseturu suurenenud nõudluse ja kasvanud ekspordi tõttu. Piimatoodete keskmised jaehinnad on püsivad üpris stabiilsed, nt 2,5%-line 1 l kilepakendis piim maksis 0,6 eurot (-2,2%), hapukoor 1 kg 1,7 eurot (+0,8%), keefir 1 l 0,7 eurot (+2,3%), 82%-line või 1 kg 7,8 eurot (+4,6%) ja naturaaluust 1 kg 7,4 eurot (-0,9%).

Majandusnäitajad

Piimatööstuse esialgne müügitulu oli 391,7 mln eurot ja kasvas 8,1% piimatoodete suurema piimatoodete töötlemise mahu ning müügi tagajärjel. Rekordiliselt kõrge toorpiima kokkuostuhind koos varasemast suuremate tööjõukulude ning muude kallinenud muutuvkuludega (energia kasutamine, pakendamine, transport jm) on kiiresti kasvatanud piimatööstuse kogukulusid, mis olid 2013. a 381,2 mln eurot (+9,8%). Kogukulude oluliselt kiirem kasvutempo võrreldes müügituluga langetas ka piimatööstuse kasumit peaaegu 40% võrra 10,5 mln euroni.

SA lühiajastatistika andmetel oli piimatööstuse kogutoodangu osatähtsus toiduainetööstuses 2013. a 24,5% (2012. a 25,4%). Töötleva tööstuse kogutoodangust andis piimatööstus 2013. a 3,8% (2012. a 3,8%).

Inimesed

Piimatööstuses oli 2013. a 2063 inimest tööga hõivatud ja see moodustas 2,1% töötlevas tööstuses ja 14,9% toiduainetööstuses hõivatutest. Tööviljakus hõivatu kohta puhta lisandväärtuse alusel oli piimatööstuse tootvatel ettevõtetel 19,7 tuhat eurot, mis oli 10% langenud võrreldes eelneva aastaga.

Investeeringud

Piimatööstus on olnud järjepidevalt üks enim materiaalsesse põhivarasse investeeritud toiduainetööstuse sektoreid. 2013. a investeeriti esialgsel andmel kokku 13,4 mln eurot, mida oli võrreldes 2012. a 7,8% enam. Eelneva aastaga võrreldes investeeriti ligi 400 tuhat eurot ehk 3,7% vähem masinatesse ja seadmetesse (tootmisliinid jm), mis on üks suurimaid investeeringuobjekte. Samas suunati 955 tuhat eurot (üle 60%) enam ehitamisse ja rekonstrueerimisse. Kokkuvõttes

mõjutab piimatööstuse investeeringuid töötlemise omahinna kiire kasv (võrreldes piimatoodete jaehindadega). Kuna kogukulud kasvavad praegu kiiremas tempos kui müügitulu, siis see neelab palju vabasid rahalisi vahendeid. Samas motiveerib piimatööstuse investeerima ja töötlemisprotsessi uuendama tarbija kõrge ootus kvaliteetsete innovaatiliste piimatoodete osas, ning piimatööstus peab arvestama samuti väga tiheda rahvusvahelise konkurentsiga.

Piimasektori kaubandus

Piima ja piimatoodete eksport kasvas võrreldes 2012. a veidi üle 30%; hüppeliselt kasvas toorpiima väljavedu.

2013. a eksporditi piima ja piimatööstuseid 203,3 mln euro väärtuses. Võrreldes 2012. a suurenes eksport 30,4%. Hüppeliselt kasvas toorpiima eksport, mis võrreldes 2012. a suurenes ligi 70%. Samuti eksporditi võrreldes eelnevaga pea poole rohkem võid – selle ekspordi väärtus ületas 2013. a 10 mln euro piiri. Piima ja piimatoodete eksport moodustas 16,4% kogu põllumajandussaaduste ja toidukaupade³ väljaveost.

Piima ja piimatööstuseid eksporditi 33 erinevasse riiki. Suurimateks ekspordi sihtriikideks olid Leedu (60,9 mln €), Venemaa (50,6 mln €), Läti (46,9 mln €) ja Soome (26,8 mln €), kuhu viidi kokku 91,1% kogu eksporditud piimast ja piimatööstuseid. Suurimaks väljaveoartikliks oli toorpiim (68,8 mln €), mis moodustas 33,8% kogu eksporditud piima ja piimatööstuseid väärtusest. Eksporditud piimast ja piimatööstuseid oli 90,1% Eesti päritolu.

Piima ja piimatööstuseid import oli 2013. a 39,2% kõrgem kui eelmisel aastal. Kokku toodi sisse 60,8 mln euro väärtuses kaupa. Suurimad importriigid olid Läti (15,9 mln €) ja Leedu (11,7 mln €), kust kokku toodi 45,5% kogu piima ja piimatööstuseid impordi väärtusest. Suurima hüppe tegi vadaku import, kui sisse toodi peaaegu kaks korda rohkem toodet (3,5 mln € väärtuses).

Piima ja piimatööstuseid kaubandusbilanss on läbi aastate positiivne, olles 2013. a +142,5 mln eurot.

³ Põllumajandussaadused ja toidukaupad on koondnomenklatuuri grupid 1-24

Lihasektor

Esmatootmine

Sarnaselt eelmisele aastale suurenes 2013.a liha kogutoodang tänu sea- ja linnuliha toodangu kasvule. Kõrgemad kokkuostuhinnad mõjusid soodsalt sigade ja veiste kokkuostule.

Toodang, müük ja hinnad

2013. a müüdi lihatöötlemisettevõtetele või tapeti majapidamistes 117,7 tuh t (eluskaalus) loomi ja linde, mis on eelmise aastaga võrreldes 2,2 tuh t võrra ehk 2% rohkem. Kogu lihatoodangust moodustas sealiha 58%, linnuliha 22%, veiseliha 19% ning lamba- ja kitseliha 1,2%. Võrreldes eelmise aastaga vähenes sealiha ja suurenes linnuliha osatähtsus.

Sealiha toodeti 2013. a eluskaalus 68,4 tuh t, mis on 1% rohkem kui aasta tagasi. 2013. a suurenes sigade kokkuost, mida soodustas eelmise aastaga võrreldes kõrgem kokkuostuhind. Sealihaga tonnist maksti 2013. a, võrreldes eelmise aastaga, 27,7 € rohkem ja aasta keskmine sealihaga kokkuostuhind oli 1803,5 €/t. Linnuliha toodang (eluskaalus) oli 2013. aasta esialgsetel andmetel 25,5 tuh t, mis on 2 653 t võrra ehk 12% rohkem kui eelneval aastal.

Veise- ning lamba- ja kitseliha toodang 2013. a vähenes. Veiseliha toodeti 2013. a esialgsetel andmetel 22,5 tuh t eluskaalus, mis on 3% võrra vähem kui aasta tagasi. Veiste kokkuost 2013. a suurenes. Eelmise aastaga võrreldes tapeti 2013. a tunnustatud lihatöötlemisettevõtetes veiseid tuhande võrra rohkem (kokku 31,8 tuh veist). Veiselihast 62% moodustas lehmadel saadud liha, mille osakaal on eelmise aastaga võrreldes vähenenud (2012. a oli lehmadel saadud liha osatähtsus 67%). Veiste kokkuostu soodustas kokkuostuhinna tõus, mis teist aastat järjest ületas aasta keskmisena 2000 €/t. 2013. a maksti veiseliha tonnist 2182 eurot. Lamba- ja kitseliha toodeti 2013. a 1 361 t (eluskaalus), mis oli 12% vähem kui eelmisel aastal. Üheks põhjuseks on kokkuostuhindade vähenemine: lamba- ja kitseliha aasta keskmine kokkuostuhind oli 2013. a 2 668 €/t, mis on 51 eurot väiksem kui aasta tagasi.

Struktuur

SA lühiajastatistika andmetel suurenes 2013. a veiste, lammaste ja kitsede arv, vähenes sigade ja lindude arv. 2013. a 31. detsembri seisuga oli veiseid kokku 261,7 tuhat, mis on 6% rohkem kui

2012. a Kui eelnevatel aastatel on veiste koguarv kasvanud lihatõugu veiste arvu suurenemisest, siis 2013. a suurenes soodsast majandusolukorrast lähtuvalt ka piimalehmade arv. Lammaste ja kitsede arv suurenes 2% võrra. PRIA põllumajandusloomade registri andmetel kasvatatakse kõige enam lambaid Saaremaal ja Valgemaal ning kitsi Pärnumaal ja Ida-Virumaal. Sigu oli 2013. a lõpus 360,0 tuhat (4% vähem kui eelmisel aastal) ja linde 2 042,1 tuh (6% vähem kui eelmisel aastal).

Lihatööstus

Esialgsetel andmetel oli lihatööstussektori⁴ toodangu väärtus 231,5 miljoni eurot ja lihatööstussektori kasum kasvas jõudsalt.

Eesti lihatööstussektoris oli SA esialgsetel andmetel 2013. aasta lõpu seisuga 55 ettevõtet (juriidilist isikut).

Majandusnäitajad

Esialgsetel andmetel oli lihatööstussektori müügitulu 2013. a 302,5 mln eurot, mis oli 2012. a võrreldes 42 mln eurot (13,9%) rohkem.

Kogukulud olid lihatööstuses 291,6 mln eurot ehk 13,6% suuremad kui sellele eelnenud aastal.

2013. a teenis lihasektor 10,9 mln eurot kasumit, mis eelmise aasta sama perioodiga võrreldes oli suurenenud 2,4 mln eurot (27,5%). Kasumi protsent käibest oli 3,6% (2012. a 3,3%).

Lihatööstussektori puhas lisandväärtus oli 2013. a 44,7 mln eurot, mis on eelmise aastaga võrreldes 5,3 mln eurot (12%) rohkem.

SA lühiajastatistika andmetel oli lihatööstussektori kogutoodangu osatähtsus toiduainete tööstuses 2013. a 16,6% (2012. a 18%). Töötleva tööstuse kogutoodangust andis lihasektor 2013. a 2,6% (2012. a 2,7%).

Inimesed

2013. a töötas SA lühiajastatistika andmetel lihatööstussektoris keskmiselt 2731 inimest. Võrreldes 2012. a on töötajate arv suurenenud 8 inimese võrra (0,3%). Lihatööstussektoris töötas 2013. a 19,8% toiduainetööstuses hõivatud inimestest (2012. a 20,3%).

⁴ Vaadeldud on lihatööstussektori ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator (EMTAK 2008) tabeli järgi C101 kategooria (liha töötlemine ja säilitamine ning lihatoodete tootmine) alla

Tööviljakus hõivatu kohta puhta lisandväärtuse alusel oli 2013. a 16,4 tuh eurot, mis oli 2012. a võrreldes 1,9 tuh eurot (13,1%) rohkem.

Investeeringud

2013. aastal investeeriti lihatööstussektoris 9,4 mln eurot, mida on 2012. a investeeringutega võrreldes 3,6 mln eurot ehk 27,9% vähem.

Lihasektori kaubandus

Liha ja lihatoodete eksport⁵ kasvas 9,4%, samuti kasvas elusloomade väljavedu. Pea poole liha- ja lihatoodete sisseveost moodustab sealih import.

2013. a eksporditi liha ja lihatooteid⁶ 88,4 mln euro väärtuses, mis on 9,4% rohkem, kui 2012. a. Liha ja lihatoodete eksport moodustas 7,1% kogu põllumajandussaaduste ja toidukaupade⁷ väljaveost. Koguliselt viidi välja 40 288,8 t liha ja –tooteid, mis on omakorda 3,4% rohkem võrrelduna eelmise aastaga. Suurimaks ekspordituruks oli Läti (41,1 mln €), kuhu viidi 46,4% kogu väljaviidavast lihast ja –toodetest. Järgnesid Soome (14,6 mln €) ja Leedu (11,5 mln €). Suurimaks väljaveoartikliks oli sealih, mida eksporditi 29,5 mln euro väärtuses. Teisel ja kolmandal kohal oli lihatoodete eksport – 17,3 mln euro eest viidi välja lihast, rupsist või verest tehtud tooteid või konserve ning 14,6 mln euro eest vorste jm tooteid lihast. Eksporditud lihast ja lihatoodetest oli 68,5% Eesti päritolu.

Liha ja lihatoodete import kasvas 2013. a võrreldes eelmise aastaga 2,2%. Kokku oli import 119,5 mln eurot. Koguliselt toodi sisse 56 276,2 t liha ja –tooteid, mis oli vaid 0,5% rohkem kui möödunud aastal. Suurim impordiriik oli Leedu, kust toodi 20,2 mln euro väärtuses liha ja –tooteid. Teisel kohal oli Poola 16,9 mln euroga, järgnesid Saksamaa (15,3 mln €) ja Taani (15,2 mln €). Suurim oli sealih import (56,1 mln €), mis moodustas 46,9% kogu liha ja –toodete impordist. Väärtuselt teine impordigrupp oli värske, jahutatud või külmutatud kana, pardi, hane, kalkuni ja pärlikana liha ja söödav rups, mida toodi sisse 27,2 mln euro eest.

⁵ Ülevaade on koostatud Statistikaameti avaldatud kiirstatistika põhjal

⁶ Koondnomenklatuuri rubriigid 0201-0210 ja 1601-1602

⁷ Põllumajandussaadused ja toidukaubad on koondnomenklatuuri grupid 1-24

Viimaste aastate väikseim liha ja lihatoodete kaubanduse puudujääk

Liha ja lihatoodete kaubandusbilanss on läbi aastate olnud negatiivne, ent 2013. a oli negatiivne saldo viimase viie aasta väikseim – 31,5 mln eurot.

Elusloomade eksport⁸ oli 2013. a 6,3% suurem kui eelnenud aastal. Välja viidi 33,2 mln euro väärtuses elusloomi. Elusloomade eksport moodustas 2,7% kogu põllumajandussaaduste ja toidukaupade väljaveost.

Elusloomi eksporditi 511 859 tk, mis tegi kokku 23 438,1 t. Koguliselt (t) on elusloomade eksport kasvanud eelmise aastaga võrreldes 16,6%. Elushobuseid eksporditi 17 tk, elusveiseid 38 723 tk, elussigu 156 473 tk, eluslambaid ja –kitsi 6 735 tk, eluskodulinde 309 900 tk ja muid elusloomi 11 tk.

Rahalises väärtuses olid suurimaks eksporditavateks elusloomadeks elusveised (20,9 mln €), mille eksport moodustas 62,9% kogu elusloomade väljaveost. Järgnes elusveiste import (11,1 mln €). Suurim eksporditavateks elusloomadeks oli Leedu (15,5 mln €); eksport sinna moodustas pea poole kogu elusloomade eksporditavate väärtusest. Järgnesid Holland ja Läti vastavalt 6,6 mln euro ja 4,3 mln euroga.

Elusloomi imporditi 1,6 mln euro väärtuses, mis oli 9,4% vähem kui eelmisel aastal. Sisse toodi 433 654 tk elusloomi, mis tegi kokku 176,9 t. Koguste osas (t) toimus elusloomade impordis aga võrrelduna eelmise aastaga 5%-line kasv. Suurimaks imporditavateks elusloomadeks oli 2013. a elusveised (770,3 tuh €), järgnesid eluskodulinnud (445,1 tuh €). Peamised saatjariigid olid Soome (483,4 tuh €) ja Taani (368 tuh €), kust toodi 54,8% kogu elusloomade imporditavate väärtusest.

Elusloomade kaubandusbilanss oli 2013. a +31,7 mln eurot.

⁸ Koondnomenklatuuri rubriigid 0101-0106

Teraviljasektor

Esmatootmine

Kuigi 2013. a koristati teist aastat järjest väga hea teraviljasaak, vähenes teraviljatoodangu väärtus esialgsetel andmetel 31%, mille peamiseks põhjuseks oli teravilja kokkuostuhindade langus.

2013. a saagikoristus oli soodsast ilmastikust tulenevalt tavapärasest varajasem, mille tulemusena oli SA andmetel Eestis juba 15. septembri seisuga koristatud 97% teravilja kasvupinnast. Taliviljade saagikuse languse tõttu jäi 2013. a teravilja keskmine saagikus küll 2012. a rekordtulemusele alla, kuid tänu heale suviteravilja saagile koristati Eestis teist aastat järjest väga hea teraviljasaak. Teravilja kogusaagiks saadi 970,8 tuhat ning keskmiseks saagikuseks kujunes 3 121 kg/ha. Teraviljade kogusaak vähenes 2012. a võrreldes vaid 2,1% ning saagikus vähenes 8,5%. Võrreldes 2012. aastaga suurenesid odrasaak 28,6% ja kaerasaak 8,2% ning vähenesid nisusaak 16,2% ning rukkisaak 62,0%.

Kasvupind

SA esialgsetel andmetel moodustas põllukultuuride kasvupind 2013. a 597,3 tuhat ha, mis on 5,0% suurem kui 2012. a. Põhiliselt suurenes teravilja kasvupind. 2013. a kasvatati teravilja kokku 311,0 tuhat ha ehk 7,1% rohkem kui 2012. a. 2013. a teravilja kasvupinnast moodustasid suviteraviljad 80,6% (250,8 tuhat ha) ja taliteraviljad 19,4% (60,2 tuhat ha). 2013. a toimus küllaltki suur talivilja kasvupindade vähenemine võrreldes viimaste aastatega. Üheks põhjuseks oli 2012. a vihmane sügis, mis takistas taliviljade külvi ning teiseks põhjuseks oli 2013. a paiguti ebasoodsad talvitumistingimused, millest tulenevalt külvati mitmed taliviljad kevadel ümber suviviljadega.

Võrreldes 2012. a külvati 2013. a sügisel 2014. a saagiks 49,5% rohkem talinisu, +53,5% talirapsi, +32,4% rukist, +6,3% tritikut. Taliteravilja ja -rapsi kasvupinnad näitavad jätkuvalt igal aastal kasvutendentsi, seda nii suurema saagipotentsiaali kui ka kevad- ja sügistööde koormuse hajutamise tõttu.

Rapsi kasvupind oli 2013. a 86,1 tuhat ha ehk 1,1% väiksem kui eelmisel aastal ning kogusaagiks saadi 173,9 tuhat t, mis on 10,2% suurem kui 2012. a. Seega võrreldes 2012. a, külvati 2013. a vähem rapsi, aga tulenevalt rekordilisest saagikusest

(2013. a 2 020 kg/ha, +11,5% võrreldes 2012. a) saadi suurem kogusaak.

Müük

2013. a langesid Eestis nii teravilja kui rapsi kokkuostuhinnad võrreldes 2012. a kuni 30%. Hinnalanguse peamiseks põhjusteks olid maailmas rekordilise saagi koristamine ja varude tõus, lisaks ka teiste konkureerivate õlikultuuride (eriti soja) rekordsaak. Tooraine hinnamuutused jõuavad toote hindadesse mõningase ajanihkega. Eesti juhtiv jahutootja AS Tartu Mill tõstis 2012. a lõpus hindu. Kuna jahu on pagaritööstuses kõige olulisem toormaterjal, siis on ka neil hinnatõusu keeruline vältida. Nisujahu keskmine hind oli 2013. a 2,0% ning saia hind 1,5% kõrgem eelmise aastaga võrreldes. Pisut odavnes vaid leib (-1,1%).

Teravilja- ja õlitööstus

Vaatamata suurele müügitulu kasvule (+13%) jäi teravilja- ja õlitööstuse 2013. aasta kogukasumi kasv tagasihoidlikuks (+0,5%) eelmise aastaga võrreldes.

Teravilja- ja õlitööstuse 2013. a keskmine tegutsevate ettevõtete (juriidiliste isikute) arv oli 152, kus oli tööga hõivatud keskmiselt 2971 inimest.

Toodang

Esialgsetel andmetel tootsid teravilja- ja õlitööstused 245,9 mln euro eest toodangut, mis moodustas 17,6% toiduainetööstuse toodangust.

Majandusnäitajad

Teravilja- ja õlitööstuse 2013. a müügitulu oli 371,1 mln eurot, mida oli 13,0% rohkem kui eelmisel aastal. Teravilja- ja õlitööstuse müügitulu moodustas 21,0% toiduainetööstuse ning 3,5% töötleva tööstuse müügitulust.

Kulud teravilja- ja õlitööstuses kasvasid 2013. a 13,0% võrreldes eelneva aastaga. Teravilja hinna langus tõi kaasa mõningase toorainekulude vähenemise, kuid samal ajal suurenesid oluliselt kulud tööjõule. Kulude kasvu tulemusel jäi 2013. a teravilja- ja õlitööstuse kogukasum tagasihoidlikuks (+0,5%). Teravilja- ja õlitööstuse kogukasum oli 2013. a 19,7 mln eurot ning moodustas 22,2% toiduaine ja 2,9% töötleva tööstuse kogukasumist.

Teravilja- ja õlitööstuse loodud puhas lisandväärtus oli 2013. a 55,3 miljonit eurot, mis moodustas 20,0% toiduainetööstuse ning 2,6% töötleva tööstuse poolt toodetud lisandväärtusest.

Võrreldes eelneva aastaga kasvas lisandväärus 8,6%.

Suurenes ka ettevõtete efektiivsus. Tööviljakus hõivatud kohta puhta lisandväärtuse alusel oli teraviljatooteid ja õli tootvatel ettevõtetel 18,6 tuhat eurot, mis oli 6,2% kõrgem kui eelneval aastal.

Investeeringud

Teraviljatooteid ja õli valmistavad ettevõtted investeerisid 2013. a materiaalsesse põhivarasse 24,1 mln eurot ehk 14,5% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kõige rohkem investeeriti masinatesse ja seadmetesse (63%). Investeeringud moodustasid 30,8% toiduainetööstuse ning 6,8% töötleva tööstuse investeeringutest.

Teraviljasektori kaubandus

2013. a teravilja eksport rahalises väärtuses langes, ent koguste osas tõusis 18%. Import kasvas võrreldes eelnenud aastaga 69%.

2013. a eksporditi teravilja (v.a riis)⁹ 89,6 mln euro väärtuses, mis on 7,2% kogu põllumajandussaaduste ja toidukaupade¹⁰ väljaveost. Võrreldes 2012. a vähenes eksport 1,8%. 2012. a viidi teravilja välja 91,2 mln euro ulatuses, mis on viimaste aastate kõrgeim ekspordimaht rahalises väärtuses. Koguseliselt on 2013. a eksport võrreldes eelnenud aastaga tõusnud 18%, jõudes pea 450 tuh tonni piirimaile.

Teravilja eksporditi 17 erinevasse riiki. Suurimaks ekspordituruks oli sarnaselt eelmisele aastale Saudi Araabia (23,8 mln eur), kuhu viidi ligi 30% kogu 2013. a teravilja ekspordi väärtusest. Saudi Araabiale järgnes Iraak (15,4 mln €) ning naaberriigid Soome (7,4 mln €) ja Läti (6,8 mln €). Suurimateks väljaveoartikliteks olid nisu (226,4 tuh t) ja oder (171 tuh t), mille eksport kokku moodustas 89% kogu 2013. a eksporditud teravilja kogusest. Eksporditud teraviljast 93,4% oli Eesti päritolu.

Teravilja import kasvas 2013. aastal võrreldes eelnenud aastaga 69%, jõudes ligi 25 mln euroni. Viimaste aastate suurim teravilja import oli aga 2011. a, kui sisse toodi 35,7 mln euro väärtuses teravilja. Suurim impordimaa 2013. a oli Läti, kust

toodi ligi 60% kogu sisseveetavast teraviljast (14,7 mln €). Järgnesid Leedu (4,4 mln €) ja Ukraina (2,4 mln €). Enim imporditi otra – 31,4 tuh t ja maisi – 30,2 tuh t. Teravilja kaubandusbilanss on läbi aastate olnud positiivne, olles 2013. aastal +64,9 mln eurot.

Rapsi eksport langes võrreldes 2012. a 30,4%, olles viimaste aastate madalaim – veidi üle 26 mln euro. 81% eksporditud rapsist läks Soome (21,4 mln €), sihtriikidena järgnesid Saksamaa (1,4 mln €) ja Tšehhi (1,2 mln €). Eksporditud rapsist 98,6% oli Eesti päritolu.

Rapsi import on viimase viie aastaga kasvanud pea seitsmekordseks. 2013. a toodi rapsi sisse 6,4 mln euro väärtuses, mis on 48,2% rohkem kui 2012. a. Suurim impordimaa oli Kasahstan (1,9 mln €), järgnesid Läti (1,3 mln €) ja Taani (1,1 mln €). Rapsi väliskaubanduse saldo oli 2013. aastal +20 mln eurot.

Aiandussektor

Esmatootmine

Möödunud aastal vähenes avamaaköögiviljade kasvupind 100 ha (-3,4%) võrra, samas kogusaak suurenes 22%. Tänu heale õunasaagile suurenes viljapuu- ja marjaaedade saak 2012. a võrreldes üle kahe korra (kogusaak 4500 t).

SA esialgsetel andmetel oli Eestis kasvatatud köögivilja kogusaak 2013. a 77,6 tuh t, mis kattis 58,5% ulatuses köögiviljade siseturu vajadusest. Avamaaköögiviljade kogusaak oli lõppenud aastal 65,4 tuh t, mis tänu soodsatele ilmastikutingimustele kasvas 22%.

Avamaaköögivilja kasvupind oli 2013. a 2800 ha (võrreldes eelmise aastaga -100 ha), mis moodustas kogu põllukultuuride kasvupinnast 0,5%. Suurima kasvupinnaga kultuurid olid kapsas (700 ha) ja porgand (500 ha). Katmikköögivilja kasvupind oli 240 ha, millel kasvatati põhiliselt tomatit ja kurki.

Kartulit kasvatati 2013. a 6,6 tuh hektaril, millelt koristati kokku 125,1 tuh t mugulaid. Kartuli keskmiseks saagikuseks kujunes 18 875 t/ha, mis oli 3,6% suurem kui aasta varem. Kartulikoristus algas mitu nädalat varem kui eelmisel aastal, sest soojade ilmade tõttu arenesid kartulimugulad kiiremini. Kartulisaaki mõjutas ka kartulimardikate

⁹ Koondnomenklatuuri rubriigid 1001-1008, v.a 1006

¹⁰ Põllumajandussaadused ja toidukaubad on koondnomenklatuuri grupid 1-24

esinemine, eriti Lätiga piirnevatel aladel Valga- ja Võrumaal.

Puuviljade ja marjade kasvupinda on viimastel aastatel mõjutanud amortiseerunud viljapuu- ja marjaaedade likvideerimine. Viljapuu- ja marjaaedade kasvupind oli lõppenud aastal kokku 6700 ha, millest suurima kasvupinna moodustasid kandeealised õuna- ja pirniaiad – 3000 ha. Marjadest kasvatati kõige rohkem maasikat (640 ha) ja musta sõstart (495 ha).

Viljapuu- ja marjaaedade kasvupindade vähenemine on avaldanud negatiivset mõju isevarustuse tasemele, mis oli 2012/2013 saagiaastal¹¹ 10,5%. See tähendab, et puuviljade ja marjade tootmine on Eestis 9,6 korda väiksem kui nende kogutarbimine.

Viljapuu- ja marjaaedade saak sõltub olulisel määral õitsemisaja ilmast, mis oli möödunud aastal keskmisest soojem ja kuivem. Viljapuu- ja marjaaedade kogusaagiks kujunes 7686 t, mida on aasta varasemaga 48% (+2500 t) rohkem. Kogusaagi kasv toimus tänu heale õunasaagile, mis koos pirnisaagiga oli üle kahe korra suurem eelmise aasta saagist (2013. a 4500 t). Õunapuud alustasid õitsemist tavapärasest nädal aega varem, mai viimastel päevadel. Samas marjakultuuride saagid jäid eelmise aasta saakidest väiksemaks, sest kasvamiseks oli vähe niiskust, kuid piisavalt soojust, mistõttu valmis mari kiiresti ja jäi loodetust väiksemaks.

Hinnad

Köögivilja hind sõltub nii saagist kui ka naaberturgudel toimuvast. 2012. a ca 30% vähenenud saak tõstis mitme köögivilja hinda. Kui võrrelda 2013. a keskmist tootjahinda eelmise aastaga, siis tõusis kõige rohkem kartuli hind – 2 korda. Tootjahind kallines ka kapsal (+50,9%), mugulsibulal (+32,2%), kurgil (+15,8%) ja peedil (+9,2%). Mõnede köögiviljade tootjahinnad ka langesid. Päikeseline suvi oli soodus tomatikasvatajatele, kuid jaekaubanduse leige huvi tõttu kodumaise tomati hinnad langesid. Võrreldes eelneva aastaga olid 2013. a tomatid keskmiselt 11,4% odavamad. Kaalika keskmine tootjahind oli 19,2% madalam kui eelmisel aastal. Sisseveetava kaalika hind oli 2013. a esimestel kuudel ca 45% odavam võrreldes eelneva aasta sama perioodiga ja see võis avaldada hinnasurvet ka kohalikule

toodangule. Porgandi tootjahind oli 3,4% madalam eelmise aasta hinnast.

Jaekaubanduses toimusid samuti hinnamuutused. Võrreldes eelneva aastaga kallines 2013. a kõige enam mugulsibul – 2 korda. Lisaks kallines ka kapsa (+37,0%), kartuli (+27,4%), õuna (+13,2%), kurgi (+10,1) ning porgandi (+6,0%) jaehinnad. Rohke pakkumise tagajärjel langes tomati keskmine hind 5,3%.

Puu- ja köögivilja töötlev tööstus

Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete efektiivsus 2013. a vähenes, mida tõendas nii loodava lisandväärtuse (-15,1%) kui ka tööviljakuse (-7,5%) langus.

SA esialgsel andmetel oli puu- ja köögiviljatööstuse 2013. a keskmine ettevõtete (juriidiliste isikute) arv oli 32, kus oli tööga hõivatud keskmiselt 589 inimest. Esialgsel andmetel tootis puu- ja köögivilja töötlev tööstus kokku 54,0 mln euro väärtuses toodangut.

Toodang

Esialgsel andmetel tootis puu- ja köögivilja töötlev tööstus kokku 54,0 mln euro väärtuses toodangut, mis moodustas 3,9% toiduainetööstuse toodangust.

Majandusnäitajad

Puu- ja köögiviljatööstuse 2013. a müügitulu oli 64,7 mln eurot ning püsis eelmise aasta tasemel (+0,4%). Puu- ja köögiviljatööstus andis 2013. a 3,7% toiduainetööstuse ja 0,6% töötleva tööstuse müügitulust.

Kulud olid puu- ja köögiviljatööstuses 2013. a 61,9 mln eurot, suurenedes eelmise aastaga võrreldes 4,1%. Vaatamata töötajate arvu vähenemisele suurenesid töötajatepoolse palgasurve tulemusel tööjõukulud, millest tulenes ka kulude kasv. Kulude kasv tõi kaasa ettevõtete kasumi vähenemise. 2013. a oli puu- ja köögiviljatööstuse kogukasum vaid 2,8 mln eurot ehk ~2 korda väiksem võrreldes 2012. a. Puu- ja köögiviljatööstuse kogukasum moodustas 3,2% toiduainetööstuse ja vaid 0,4% töötleva tööstuse kogukasumist.

Puhast lisandväärtust loodi 2013. a 10,8 mln eurot ehk 15,1% vähem kui eelneval aastal. Puu- ja köögiviljatööstuste poolt loodud puhast lisandväärtust moodustas 3,4% toiduainetööstuse

¹¹ Saagiaastaks loetakse perioodi 1. juuli - 30. juuni

ning 0,5% töötleva tööstuse puhtast lisandväärtusest.

Lisandväärtuse langus vähendas ka ettevõtete efektiivsust. Tööviljakus lisandväärtuse alusel oli puu- ja köögivilja töötlevates ettevõtetes 2013. a 18,3 tuh eurot, mida oli 7,5% vähem kui eelmisel aastal.

Investeeringud

Puu- ja köögiviljasektor investeeris 2013. a materiaalsesse põhivarasse 3,2 mln eurot, mida oli 31,4% vähem võrreldes eelnevaastaga. Kõige rohkem investeeriti hoonete ehitamise ja rekonstrueerimisse (68%). Investeeringud moodustasid 4,1% toiduainetööstuse ning 0,9% töötleva tööstuse investeeringutest.

Puu- ja köögiviljasaaduste kaubandus

Köögiviljade ekspordi maht kasvas 2013. a võrrelduna eelneva aastaga 9,9%, ulatudes 2,5 mln euron. Impordi maht kasvas samal perioodil 8,5%, ulatudes kokku ligi 25 mln euron.¹²

2013. a eksporditi köögivilju¹³ 2,5 mln euro väärtuses. Võrreldes 2012. aastaga suurenes ekspordi väärtus 9,9%. Koguliselt kasvas ekspord võrreldes eelnenud aastaga 30%, välja viidi ligi 2200 t köögivilju. Köögiviljade ekspord moodustas 0,20% kogu põllumajandussaaduste ja toidukaupade¹⁴ väljaveost.

Köögivilju eksporditi üheksasse erinevasse riiki. Suurimaks ekspordituruks oli sarnaselt eelmisele aastale Läti (1,1 mln €), kuhu viidi 45,8% kogu 2013. a köögivilja ekspordi väärtusest. Lätile järgnesid Leedu ja Soome, kuhu viidi vastavalt 1 mln euro ja 0,2 mln euro väärtuses köögivilju. Suurimateks väljaveoartikliteks olid värsked kurgid (732 t) ja peasalat (698,9 t). Eksporditud köögiviljadest 72,5% oli Eesti päritolu.

Köögivilja import kasvas 2013. a võrreldes eelnenud aastaga 8,5%, jõudes ligi 25 mln euron. Suurim impordimaa oli Holland, kust toodi 40% kogu sisseveetavast köögiviljast (9,6 mln €). Järgnes Läti 6,4 mln euroga ning miljonilise impordikäibe ületasid veel Hispaania, Prantsusmaa

ja Leedu. Enim imporditi tomateid (11 546,3 t), mille sissevedu moodustas 39,3% kogu köögivilja impordist. Köögivilja kaubandusbilanss oli 2013. a -21,7 mln eurot.

Kartuli¹⁵ ekspord kasvas 2013. a võrreldes eelmise aastaga tervelt kaks ja pool korda. Kartulit viidi välja 654 tuh euro eest. Suurim ekspordi sihtriik oli Soome, kuhu viidi 383,1 tuh euro väärtuses kartulit. Järgnesid Venemaa ning Saksamaa vastavalt 193 tuh euro ja 58,3 tuh euroga.

Kartuli import kasvas võrreldes 2012. a 39,2%, ületades napilt 1 mln euro piiri. Enim toodi kartulit Lätist (304 tuh €), Soomest (277 tuh €) ja Leedust (200,6 tuh €). Kartuli kaubandusbilanss oli 2013. a -395 tuh eurot.

Puuviljade¹⁶ ekspord oli 2013. a 9,4% suurem kui eelnenud aastal. Välja viidi 23,3 mln euro väärtuses puuvilju ja puuviljatooteid. Puuviljade ekspord moodustas 1,9% kogu põllumajandussaaduste ja toidukaupade väljaveost. Suurimad ekspordi sihtriigid olid Hiina (9,3 mln €) ja Soome (5,5 mln €), kuhu viidi 63,3% kogu eksporditud puuvilja ja –toodete väärtusest. Enim viidi välja külmutatud puuvilju, marju ja pähkleid (18,7 mln €), mille ekspord moodustas 80,2% kogu puuvilja ja puuviljatoodete väljaveost. Teisel kohal oli kuivatatud puuviljade ning kuivatatud pähkli-puuvilja segude ekspord (2,8 mln €). Vaid 11,6% eksporditud puuviljast ja puuviljatoodetest oli Eesti päritolu.

Puuviljade ja –toodete import on võrreldes 2012. a 4% langenud. Sisse toodi 77,2 mln euro väärtuses kaupa. Suurim impordimaa oli Läti (26,8 mln €), kust toodi 37,1% kogu eksporditud puuvilja ja –toodete väärtusest. 13,7%-ga järgnes Rootsi (10,6 mln €) ning 11,9%-ga Holland (9,2 mln €). Enim imporditi külmutatud puuvilju, marju ja pähkleid (14,9 mln €), teisel kohal oli värskete või kuivatatud tsitrusviljade import (12 mln €). Puuvilja ja puuviljatoodete kaubandusbilanss oli 2013. a -53,8 mln eurot.

¹² Kaubanduse ülevaade on koostatud SA avaldatud kiirstatistika põhjal

¹³ Koondnomenklatuuri rubriigid 0702 – 0707

¹⁴ Põllumajandussaadused ja toidukaupad on koondnomenklatuuri grupid 1-24

¹⁵ Koondnomenklatuuri rubriik 0701, kuhu kuuluvad värsked või jahutatud kartulid ja seemnekartulid

¹⁶ Koondnomenklatuuri rubriigid 0801-0814